

Отже, використання дидактичних ігор на різних етапах уроку є позитивним явищем у навчанні. У процесі гри діти не лише розкриваються як особистості, а розвивають увагу, спостережливість, кмітливість. Також завдяки використанню навчальних ігор збагачується активний словник учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. Вишневський. – Дрогобич: Коло, 2006. – 326 с.
2. Донченко Т. К. Мета одна, уроки – різні / Т. К. Донченко // Урок української. – 2000. – № 11-12. – С. 14-16.
3. Дорошенко С. І. Методика викладання української мови: Навчальний посібник / С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко - К.: Вища школа, 1989. - 423 с.
4. Дорошенко С. І. Методика викладання української мови в початкових класах / С. І. Дорошенко – К.: Вища школа, 2002. – 398 с.
5. Копелевська Г. Л. Цікаві творчі завдання та дидактичні ігри на уроках в початкових класах. Посібник для вчителів початкових класів /
6. Г. Л. Копелевська. – Кам'янець-Подільський, 2014. – 45с.
7. Павленко С. Ламаймо голови над головоломками / С. Павленко // Урок української. – 2000. – №8. – С. 19-21.
8. Педагогика: учеб. пос. для студ. пед. вузов и колледжей / под. ред.
9. П. И. Пидкасистого. – М.: Пед. общество России, 2000. – 638 с.
10. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. / редкол.: О. Г. Дзверін, М. М. Грищенко, С. П. Заволока та ін.; текст, приміт. С. П. Заволока . – К. , 1977 . – Т. 3 . Серце віддаю дітям ; Народження громадянина ; Листи до сина . – С. 7–279.
11. Чебелюк Н. К. Збагачення активного словника молодших школярів. Методичні рекомендації / Н. К. Чебелюк. – 2015. – 37 с.

Жига І.

Науковий керівник – доц. Одинцова Г. С.

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

У практичній роботі загальноосвітньої школи проблема активізації навчальної діяльності молодших школярів є однією з найактуальніших, оскільки в процесі навчання відбувається розвиток особистості дитини. За цих умов уміле використання дидактичних ігор для активізації навчальної діяльності значно збагачує навчально-виховний процес, підвищує ефективність роботи кожного вчителя.

Педагогічні та психологічні дослідження засвідчують, що зміст і способи активізації навчальної діяльності в процесі використання дидактичних ігор дедалі більше цікавлять науково-педагогічних працівників. Дидактичні ігри відповідають природним потребам молодших школярів, оскільки поєднують у собі елементи навчання, прикладної, репродуктивної та творчої діяльності, що дає змогу розвивати емоційну сферу дитини, її пізнавальні інтереси, інтелектуальні та духовні потреби.

Доведено, що уміле використання ігор підвищує навчальну активність учнів, інтенсивність мислення, пам'яті та уяви. Відтак значна кількість досліджень пов'язана з різними аспектами поліпшення ефективності навчання за допомогою окремих видів дидактичних ігор або їх комплексів (А. Макаренко, В. Сухомлинський, Л. Виготський, Д. Ельконін, Г. Щукіна, К. Ушинський, А. Сікорський, С. Русова, Ш. Амонашвілі, Л. Артемова, А. Вербицький, П. Підкасистий, О. Янковська та інші).

Мета статті — обґрунтувати доцільність використання дидактичних ігор як засобу активізації навчальної діяльності на уроках навчання грамоти в початковій школі.

В. О. Сухомлинський вважав гру одним із важливих видів діяльності учнів. Він писав: «Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку. Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєвий потік уявлень, понять про навколишній світ» [4, с. 95-96].

Особливо важливе місце займає гра та ігрові прийоми в навчальному процесі першокласників, адже становлення і розвиток їхньої навчальної діяльності відбувається у період ще слабких довільних процесів: сприймання, уваги, пам'яті, тощо. Зі вступом дитини у школу провідною діяльністю для неї стає навчання, а гра використовується як засіб навчання. Тому в іграх молодші школярі поводять себе легко та невимушено, висловлюють свої думки, не боячись осуду вчителя чи колективу.

Дидактична гра є однією із форм навчального впливу дорослого на дитину. У той же час гра - основний вид діяльності дітей. Таким чином, дидактична гра має дві мети: одна з них навчальна, яку переслідує дорослий, а інша - ігрова, заради якої діє дитина. Важливо, щоб ці дві мети доповнювали один одного і забезпечували засвоєння програмового матеріалу.

На думку О. Савченко, у систему дидактичних ігор для першокласників доцільно включати ігри на формування розумових операцій (аналіз, класифікація, узагальнення); на відновлення, доповнення цілого; виключення зайвого, ігри-інсценізації, ігри-конструювання; рольові ігри з елементами сюжету. У структурі уроку місце гри, її тривалість визначаються завданнями уроку і змістом самої гри. Протягом уроку вчитель може ввести 2-3 короткочасні ігрові ситуації різної тривалості [1, с. 43].

Гра може бути проведена на будь якому етапі уроку (повідомлення, закріплення, систематизація) та на уроці кожного типу. Якщо гра використовується під час пояснення нового матеріалу, то в ній повинні бути продумані практичні дії дітей з групами предметів чи малюнків. При закріпленні матеріалу

потрібно використовувати ігри, де застосовуються вивчені закони і надбані навички. На будь-якому етапі уроку гра повинна бути посилюючою та включати різні види діяльності учнів [5, с.11].

Знання, вміння і навички, які першокласники здобувають у період навчання грамоти, стають основоположними для подальшого їхнього навчання. Тому період навчання грамоти – це один із найважливіших та найвідповідальніших етапів в житті дітей, у розвитку їхнього мислення і мовлення, у зростанні їхньої свідомості, у зростанні особистості в цілому. Саме тому на уроках читання і письма має панувати бадьора, оптимістична атмосфера, яка передбачає засвоєння навчального матеріалу через різні ігрові завдання та вправи.

Оскільки основними мовними одиницями, з якими учні знайомляться у першому класі, є звук, склад і буква, тому наведемо приклади дидактичних ігор, які можна використовуваним при вивченні цих мовних понять. Так, при опрацюванні поняття «звук» доречними можуть бути такі вправи:

Вправа 1. Встановлення звуку, що вивчається, у складах («*Чий голосок?*»), визначення місця звуку у слові («*Де заховався звук?*»).

Вправа 2. Складання схем складів-злиттів із використанням кольору: синього (*твердий приголосний*), зеленого (*м'який приголосний*), червоного (*голосний*). А також зворотнє завдання: за заданою схемою назвати склад.

Вправа 3. Додавши дзвінкий приголосний, утворити нові слова від таких слів: коса(*р*), рука(*в*), буква(*р*), вір (*звір*), гра (*грам*), лин (*млин*).

Вправа 4. Додавши глухий приголосний, утворити нові слова від таких слів: чума (*чумак*), коза (*козак*), буря (*буряк*), трава (*трава*), гра (*грак*), мак (*смак*), міх (*сміх*), лан (*план*), лід (*плід*), порт (*спорт*).

Вправа 5. Відгадати слово, добираючи замість рисочок букви на позначення приголосних звуків:

— у — — а (*ручка, сумка ...*)

— о — і — (*поріг, сокіл...*)

Вправа 6. «*Допитливий*».

Всі відповіді містять звук [с].

— У назвах якого посуду є звук [с]? (*Салатниця, стакан, каструля*)

— У назвах якого взуття є звук [с]? (*Сандали, босоніжки*)

— У назвах яких фруктів є звук [с]? (*Абрикос, слива, персик, апельсин*)

— У назвах яких тварин є звук [с]? (*Лис, собака, свиня*)

— У назвах яких овочів є звук [с]? (*Салат, редиска, капуста*)

— У назвах яких дерев є звук [с]? (*Сосна, осика, ясен*) [2, с. 7].

Вправа 7. Ім'я хлопчика заховано в перших звуках слів: *фотоапарат, екскаватор, дім, іскра, рука.* Як звали хлопчика? (*Федір*)

Опрацьовуючи поняття «склад», можна запропонувати першокласникам такі дидактичні ігри:

Вправа 1. «*Склад за складом*».Скласти ланцюжок слів таким чином, щоб останній склад попереднього слова був першим складом наступного: *робота — тарілка — кара — радіо...*

Вправа 2. «*Сконструювати слова*»:

а) трискладове слово:

перший склад — наголошений у слові *мама*;

другий склад — наголошений у слові *калина*;

третій склад — останній у слові *Світлана (малина)*;

б) двоскладове слово:

перший склад — відкритий у слові *липень*;

другий склад — наголошений у слові *палець (липа)*;

в) з перших складів наведених слів: *бегемот, редиска, залізо (береза)*;

г) з першого складу першого слова і другого складу другого слова: *пекар, журнал (пенал)*.

Вправа 3. Розв'язати граматичні приклади:

СОН + ТИН + ЦЕ — Н — ТИ = (*сонце*)

КІТ + НИЗ + ГАЙ — ЗІТ — Й = (*книга*)

ГОЛ + РОМА + ХА — МАЛА = (*горох*) [3, с. 34].

Вивчаючи букви, можна пограти з учнями в «*Мовчанку*». Вчитель показує зображення предмета, явища чи події, а учні мовчки записують букву, з якої починається назва зображеного предмета.

Щоб діти краще запам'ятали букву, можна запропонувати їм пофантазувати, на що вона схожа, викласти її із паличок для рахування, вищипати із паперу або дописати елементи букв, яких не вистачає, граючись у «*Напівбукву*» [2, с. 8].

Таким чином, використання в навчальному процесі ігор та різноманітних завдань, створення під час уроку ігрової ситуації сприяє тому, що діти непомітно для себе і без особливого напруження набувають певних навичок, знань, умінь. Гра стає оптимальним психолого-педагогічним засобом, який є і ігровим методом навчання першокласників, і формою навчання, і самостійною ігровою діяльністю, і засобом розвитку та активізації психічних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотина Н. И. Дидактическая игра - одно из средств активизации познавательной деятельности детей шестилетнего возраста / Н. И. Болотина // Начальная школа. — 1987. — № 12. — С. 42-44.
2. Власенко О. М. Навчальна гра як засіб розвитку дитячих інтересів / О. М. Власенко // Початкове навчання і виховання. — 2007. — №4. — С.1-16.
3. Одинцова Г. Цікаве мовознавство в початковій школі : посібник для вчителя початкових класів / Г. Одинцова, Я. Кодлюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. — 208 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти томах. — К.: Рад. школа, 1977. — Т.3. — С. 95-98.
5. Шаповал С. Дидактичні ігри. Вплив дидактичних ігор на пізнавальний інтерес молодших школярів / С. Шаповал // Початкове навчання і виховання. — 2006. — №16. — С. 10-13.

Маланюк О.

Науковий керівник – доц. Одинцова Г. С.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Сучасне інформаційне суспільство рухається шляхом розвитку творчого мислення людини. Творча людина може успішно адаптуватися в суспільстві. Вона здатна до самореалізації своїх можливостей, саморозвитку. Але суспільна потреба у вихованні людини, яка творчо мислить, не знаходить повного відображення у шкільній практиці. Тому виховання творчої людини є одним із головних завдань системи освіти.

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців (В. Андреева, Н. Архипкіна, Ю. Бабанський, І. Барташнікова та О. Барташніков, Д. Богоявленська, Ю. Гільбух, Г. Костюк, О. Митник, О. Савченко, Н. Тализіна, О. Яковлева та ін.). Саме уроки читання та української мови мають широкі можливості для розвитку творчої особистості молодшого школяра. Зокрема, одним із завдань літературного компонента освітньої галузі «Мови і літератури» Державного стандарту початкової загальної освіти, власне, і є «розвиток творчої літературної діяльності школярів» [1].

Цій меті підпорядкована й змістова лінія навчальної програми «Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного». Її завдання можна реалізувати, читаючи твори різних розділів. Та найбільшою мірою для цього придатні спеціальні розділи, що є у підручниках кожного класу. У 2 класі — це «Я хочу сказати своє слово», у 3 класі — «Візьму перо і спробую», у 4 класі — «У кожного є співуча пір'їнка». Ці розділи передбачають різні види творчих завдань, які стимулюють розвиток компонентів літературно-творчих здібностей учнів [4].

Розвиток творчості в учнів є важливим не лише тому, що завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, а й тому, що людина, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такій людині буде легше адаптуватися в житті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні можливостей розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання засобами системи відповідних вправ і завдань.

Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості.

Як зазначає академік В. Моляко, саме розвиток творчої особистості можливий лише за умови, коли буде забезпечена «психологізація» всього навчально-виховного процесу, тобто коли будуть створені умови для реалізації творчого потенціалу кожної особистості [3, с. 4]. Важливо допомогти молодшому школяреві пізнати себе, свої здібності, нахили. І саме впровадження ідей гуманізації в практичну діяльність вчителя початкових класів, орієнтація на творчу обдарованість дитини — основний шлях вирішення цього питання. Тому поряд із формуванням національної самосвідомості, оволодінням дітьми засобами рідної мови, історії, культури, народних традицій і звичаїв у центрі уваги педагогічних працівників повинна бути поставлена проблема розвитку творчої особистості, своєчасного виявлення обдарованих дітей, використання стимулюючих засобів щодо розвитку їхніх творчих потенційних можливостей.

Уроки літературного читання мають багаті можливості творчого збагачення молодших школярів, оскільки читання — це один з основних компонентів розвитку мовленнєвої діяльності школярів, один із важливих засобів формування особистості, розвитку уяви, фантазії тощо. Так, Джанні Родарі говорив про те, що для того, щоб діти навчилися думати, вони насамперед повинні навчитись придумувати, тобто в них має бути вільна думка [2].

Будь-яку діяльність, у тому числі й творчу, можна виявити у вигляді виконання визначених завдань. І. Е. Унт визначає творчі завдання як «завдання, які потребують від учнів творчої діяльності, у якій учень має сам знайти спосіб вирішення, створити щось нове» [5, с.514]. Аналіз навчальних посібників сучасної школи показав, що завдання, які вони містять, належать в більшості випадків до «умовно творчих», вони спрямовані на розвиток інтуїції учнів, знаходження декількох варіантів відповідей тощо. Крім цього, дуже важливою є чутливість самого вчителя до творчості своїх вихованців. Вчителям початкових класів добре відомі збірки казок, художніх есе, замальовок Василя